

2023

MARDİN'İN SEKTÖREL PANORAMASI

TEMATİK BAZI SORUNLAR
VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
KAMU ÖZEL VE KARMA SEKTÖR
İŞ BİRLİĞİ KOORDİNATÖRLÜĞÜ
(MAÜKÖK)

Editör
Prof. Dr. Mehmet Behzat Ekinci

Mardin Artuklu Üniversitesi

Kamu Özel ve Karma Sektör İş Birliği Koordinatörlüğü (MAÜKÖK) Yayını

MARDİN'İN SEKTÖREL PANORAMASI
TEMATİK BAZI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

SECTORAL PANORAMA OF MARDİN
SOME THEMATIC PROBLEMS AND PROPOSALS FOR THEIR SOLUTIONS

Editör

Prof. Dr. Mehmet Behzat Ekinci

Mardin, 2023

Mardin Artuklu Üniversitesi

Kamu Özel ve Karma Sektör İş Birliği Koordinatörlüğü (MAÜKÖK) Yayını

Birinci Baskı, Haziran 2023

ISBN

978-605-4202-97-3

Matbaa Sertifika No: 44676

**MARDİN'İN SEKTÖREL PANORAMASI
TEMATİK BAZI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

**SECTORAL PANORAMA OF MARDİN
SOME THEMATIC PROBLEMS AND PROPOSALS FOR THEIR SOLUTIONS**

Editör

Prof. Dr. Mehmet Behzat Ekinci

İç Düzen

Abdullah Özgür Oral

Kapak Tasarım

Mahsum Dinler

Resimler

Feyzi Çölgeçen

Mehmet Behzat Ekinci

Baskı-Cilt

Mardin Sesi Gazetecilik Matbaacılık Yayıncılık

Ambl. Dağt. San. ve Tic. Ltd. Şti

Bu eser,

Kızıltepe Ticaret Borsası (KTB), Kızıltepe Ticaret ve Sanayi Odası (KTSO)

Mardin Ticaret ve Sanayi Odası (MTSO)

Nusaybin Ticaret Borsası (NTB) ve Nusaybin Ticaret ve Sanayi Odası (NTSO)

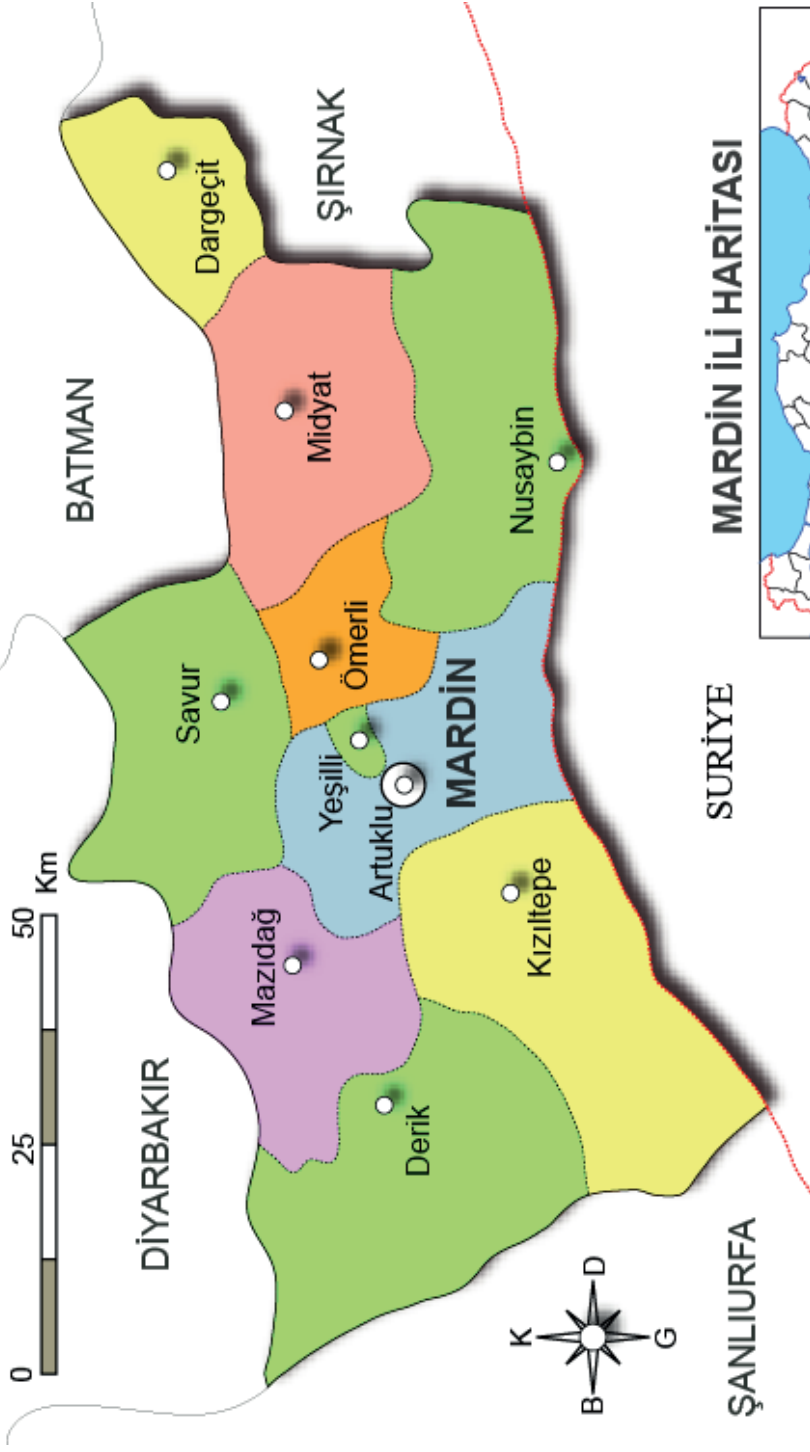
katkılarıyla basılmıştır.

Copyright© Mardin Artuklu Üniversitesi

(MAÜ Yayınevi, uluslararası statüdedir.)

Yenişehir Yerleşkesi, Diyarbakır Yolu, Artuklu / Mardin

Tel : +90 482 2134002, Fax : +90 482 2134004, <http://www.artuklu.edu.tr>

MARDİN İLİ HARİTASI

SURİYE

ŞANLIURFA

İŞARETLER

..... İlçe sınırları

— İl sınırları

..... Ülke sınırları

○ İlçe merkezi

○ İl merkezi

cografyaharita.com

İçindekiler / Contents

Ön Söz	VI
<i>Preface</i>	
MAÜKÖK Hakkında	VIII
<i>About MAUKOK</i>	
Giriş	X
<i>Introduction</i>	
Kısım I) Tarım Sektörü / Part I) Agriculture Sector	
1) Mardin'de Tarım Sektörünün Temel Sorunları ve Potansiyel İş Birliği Alanları	4
<i>(Main Issues and Potential Collaboration Areas of the Agricultural Sector in Mardin)</i> Veysi Acıbuca, Yavuz Selim Gülmez	
2) Alternatif Bir Ürün Olarak Mantar Yetiştiriciliğinde ve Ticaretinde Mardin'in Potansiyeli	24
<i>(The Potential of Mardin in Cultivation and Trade of Mushroom as an Alternative Product)</i> Hilal Acay, Mehmet Behzat Ekinci	
3) Mardin'e Ait Yerel Bir Potansiyeli Harekete Geçirme; Derik Zeytinciliğini Geliştirme Eylem Planı	46
<i>(Activating a Local Potential of Mardin; An Action Plan for the Development of Derik Olive Farming)</i> Aziz Korkmaz, Ahmet Alanlı, Ahmet Ferit Atasoy	
4) Un Sektörü, Sorunlar ve Çözüm Önerileri; Mardin Örneği	66
<i>(Flour Industry, Challenges and Solutions; The Case of Mardin)</i> Havva Çaha, Mine Duyan	
Kısım II) Sanayi Sektörü / Part II) Industry Sector	
5) Mardin'de Tekstil Sektörünün Temel Sorunları ve Potansiyel İş Birliği Alanları	86
<i>(Main Issues and Potential Collaboration Areas of the Textile Sector in Mardin)</i> Ömer Fazıl Emek, Ömer Doru, Mehmet Dabakoğlu	
6) Geri Dönen Girişimciler; Mardin Tekstil Sektörü	104
<i>(Returning Entrepreneurs; Mardin Textile Sector)</i> Havva Çaha, Abdulfafur Çelik	

7) Sektörel Krediler ile Ekonomik Büyüme İlişkisi; Mardin İli Örneği	126
<i>(Relationship between Sectoral Credits and Economic Growth; The Case of Mardin)</i> Ömer Fazıl Emek	
8) Economies of Scale in an Organised Industrial Area; The Case of Mardin	144
<i>(Bir Organize Sanayi Bölgesinde Ölçek Ekonomileri; Mardin Örneği)</i> Mehmet Behzat Ekinci, Mehmet Dabakoğlu, Ferhat Demiralp	
Kısım III) Hizmet Sektörü / Part III) Service Sector	
9) Mardin’de Turizm Sektörünün Temel Sorunları ve Potansiyel İş Birliği Alanları	170
<i>(Main Issues and Potential Collaboration Areas of the Tourism Sector in Mardin)</i> Şehmus Aykol, İlyas Bayar, Dilan Arabacıoğlu	
10) Mardin Yemek Kültürünün Beslenme ve Sağlık Açısından Değerlendirilmesi	196
<i>(Evaluating Mardin Food Culture in terms of Nutrition and Health)</i> Çağlar Akçalı, Jiyan Aslan Ceylan, Serap Toprak Döşlü	
11) Mardin İli İhracatının Kriz Bağlamında Değerlendirilmesi ve Krizin İşletmelere Etkisi	212
<i>(Evaluating Mardin Exporting in the Context of the Crisis and Its Impact on the Businesses)</i> İslam Altun	
12) Üniversitenin Bölgesel Kalkınma Bağlamında Oda/Borsa Akreditasyon Sistemindeki Rolü; Mardin Örneği	230
<i>(University Role in the Context of Regional Development in the Chambers/Bourses Accreditation System; The Case of Mardin)</i> Metin Sert, Ömer Doru, Mehmet Behzat Ekinci	
Mardin’in Seçilmiş Bazı Sektörel Sorunları ve İlgili Kurumlar İtibariyle Çözümleri Özet Dosyası	258
<i>(A Brief File for Some Selected Sectoral Problems of Mardin and Their Solutions by Relevant Institutions)</i>	
Yazarların Kısa Öz Geçmişleri	268
<i>(Short Resumes of the Authors)</i>	

Ön Söz

Bilimsel bilginin üretimini sağlayan, bilimin/ilimin gelişmesi, geliştirilebilmesi misyonunu yüklenen ve bu amaçla araştırmayı ilke edinen öğrenciler ve yenilikçi akademisyenler yetiştiren üniversiteler, ürettikleri teorik bilgilerle dünya bilim tarihine yön verirler. Üniversitelerde üretilen teorik bilgilerin ve bilimsel paradigmaların pratikte bir karşılığının olması, bilimsel bilginin yaygın etkisini artırır. Zira sahaya dokunan ve bir ihtiyacı pratik biçimde karşılayan akademik bilgi daha geniş kesimleri etkileme gücüne sahiptir.

İşte bu eser de Mardin Artuklu Üniversitesi Kamu Özel ve Karma Sektör İş Birliği Koordinatörlüğü (MAÜKÖK) inisiyatifiyle bu amaçla yola çıkan akademisyenlerin ortaya koyduğu akademik bir çalışmadır. Ağırlıklı olarak Mardin Artuklu Üniversitesi'nden olmakla birlikte Türkiye'nin farklı üniversitelerinde görev yapan akademisyenler tarafından hazırlanan bu çalışmanın odak noktasını Mardin ortak paydası oluşturmaktadır. Bu çerçevede şehrin/bölgenin bazı yapısal sorunları tespit edilerek çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Alanlarında uzman akademisyenler tarafından hazırlanan bu eser, bilimsel bilgilerin ve teorilerin pratikteki karşılıklarını ve uygulanabilirliklerini gösterir bir nitelik arz etmektedir. Dolayısıyla ortaya konan bazı sorunlara yönelik çözüm önerileri, bir saha çalışmasına veya bir ekonometrik analize dayalı olduğundan, doğrudan ilgililerin uygulayabileceği niteliktedir.

Bu vesileyle, eserin ilgililere faydalı olmasını ve şehrin/bölgenin daha farklı sorunlarına değinen ve çözümler üreten benzer çalışmaların artarak sürdürülmesini temenni ederim.

Prof. Dr. İbrahim Özcoşar

MAÜ Rektörü

Preface

Universities, that provide the production of scientific knowledge, undertake the mission of the development of science, and educate students and innovative academics for this purpose, shape the history of world science with their theoretical knowledge. The existence of a practical counterpart of theoretical knowledge and scientific paradigms produced in universities increases the widespread effect of scientific knowledge. Because academic knowledge that touches the field and meets a need in a practical way has the power to influence wider segments.

This work is an academic study put forward by academics who set out for this purpose with the initiative of Mardin Artuklu University Public Private and Mixed Sector Cooperation Coordinatorship (MAUKOK). The focus of this study, which was prepared by academics working in different universities in Turkey, however mainly from Mardin Artuklu University, is the common denominator of Mardin. In this framework, some structural problems of the city/region were identified and relevant solutions were proposed.

This work, prepared by academicians who are experts in their fields, shows the practical equivalents and applicability of scientific knowledge and theories. Therefore, since the solution proposals for some of the problems put forward are based on a fieldwork or an econometric analysis, they can be applied directly by those concerned.

On this occasion, I hope that the work will be useful to those concerned and similar studies that address different problems of the city/region and propose solutions will increasingly continue.

Prof. Dr. İbrahim Özcoşar

MAU Rector

MAÜKÖK Hakkında

Mardin Artuklu Üniversitesi Kamu Özel ve Karma Sektör İş Birliği Koordinatörlüğü (MAÜKÖK), MAÜ'yü 'bölgesel kalkınma odaklı' bir kurum hâline getirerek şehrin ve bölgenin katma değer seviyesini yükseltme ana hedefine yönelik hareket etmektedir.

MAÜKÖK, bu kapsamda şunlara yoğunlaşmaktadır:

- a) Şehrin ve bölgenin temel sektörel ve kurumsal fizikî ve dijital envanterini çıkarmak,
- b) Bunların MAÜ tarafından karşılanabilecek temel ihtiyaçlarını tespit etmek,
- c) MAÜ'deki akademisyenlerin ve idarî personelin uzmanlıkları itibarıyla fizikî ve dijital envanterini çıkarmak,
- d) Söz konusu ihtiyaçlarla kaynakları buluşturmak.

MAÜKÖK ayrıca 'sektörel iş birliklerinin artırılması' ve 'kurumsal kapasitenin geliştirilmesi' ara hedeflerine yönelik olmak üzere fakat bunlarla sınırlı kalmamak kaydıyla, şu faaliyetlerin icrasını koordine etmektedir: Projeler, Eğitim programları, Toplantılar, Bilgi destekleri, Saha çalışmaları-araştırmalar, İstatistikler-iktisadî panoramalar, Teknoloji transferleri, Ar-Ge, Ticarî istihbarat ve strateji, Sosyo-kültürel faaliyetler.

Neticede MAÜKÖK; MAÜ ile tarım, sanayi ve hizmet sektörleri bağlamında kamu, özel ve karma sektörler arasında geliştirilecek çeşitli iş birliği imkânlarını araştırmaya, ilgili stratejileri tespit etmeye ve bunlara dair kurumsal ve sektörel koordinasyonu sağlamaya çalışmaktadır.

MAÜKÖK, bu hedeflere ulaşmada daha etkin hareket edebilmek için şu üç alt kurulu oluşturmuştur:

- 1) MAÜTAS: MAÜ Tarım Sektörü İş Birliği Kurulu,
- 2) MAÜSAS: MAÜ Sanayi Sektörü İş Birliği Kurulu,
- 3) MAÜHİS: MAÜ Hizmet Sektör İş Birliği Kurulu.

MAÜKÖK, 2022-23 döneminde bu kurullar temelinde sırasıyla tahıl, tekstil ve turizm olmak üzere üç tematik sektör belirlemiş olup ilk etapta bunlara yönelik olmak üzere Mardin'deki ilgili sektör temsilcileriyle iş birlikleri gerçekleştirmektedir. Bilahare bu çerçeve genişletilerek şehrin tüm sektörleri ile iş birlikleri hedeflenmiştir.

İşte bu eser, söz konusu iş birliklerinin daha sistematik tarzda yapılmasına zemin teşkil edecek bir adım olarak değerlendirilmektedir. Dahası, akademyanın sahip olduğu bilgi birikimini ve tecrübesini paylaşmasına bir nevi aracılık rolü üstlenmekte ve bunların ilgililerce kullanılmasına/uygulanmasına ortam hazırlamaktadır.

Zira bir ilim/bilim insanının dediği gibi "uygulanması olmayan ilim/bilim, doğru ile yanlış arasında bir yerdedir".

About MAUKOK

Mardin Artuklu University Public Private and Mixed Sector Cooperation Coordinatorship (MAUKOK) acts towards the main goal of raising the added value level of the city (Mardin) and the region by making MAU a 'regional development-oriented' institution.

In this context, MAUKOK focuses on:

- a) Preparing the basic sectoral and institutional physical and digital inventory of the city and the region,
- b) Determining their basic needs that can be met by MAU,
- c) Making a physical and digital inventory of the academics and administrative personnel at MAU in terms of their expertise,
- d) Bringing together the aforementioned needs and resources.

MAUKOK also coordinates the execution of the following activities, including but not limited to the intermediate objectives of 'increasing sectoral collaborations' and 'development of institutional capacity': Projects, Training programmes, Meetings, Information supports, Field studies-researches, Statistics-economic panoramas, Technology transfers, R&D, Commercial intelligence and strategy, and Socio-cultural activities.

After all, MAUKOK searches for cooperation possibilities to be developed between MAU and the public, private, and mixed sectors in the context of agriculture, industry, and service sectors; to identify relevant strategies and to provide institutional and sectoral coordination regarding them.

MAUKOK has established the following three sub-committees in order to act more effectively in achieving these goals:

- 1) MAUTAS: MAU Agriculture Sector Cooperation Committee,
- 2) MAUSAS: MAU Industry Sector Cooperation Committee,
- 3) MAUHIS: MAU Service Sector Cooperation Committee.

In the 2022-23 period, MAUKOK has determined three thematic sectors; respectively grain, textile, and tourism, on the basis of these committees, and cooperates with the relevant sector representatives in Mardin. Subsequently, this framework was expanded. The eventual aim has been establishing cooperation with all sectors of the city.

This book is considered as a step for constituting a suitable base for these collaborations to be made in a more systematic manner. Moreover, it acts as a mediator for the academy to share its knowledge and experience and prepares the environment for their use/implementation by those concerned.

Because, as one scholar said, "science without application is somewhere between true and false".

Giriş

'Kalkınma' her ne kadar iktisadî bir kavram olarak görülse de aslında aynı zamanda sosyal, kültürel, siyasî, eğitimle ilgili, sağlıkla ilgili vs. olmak üzere çok yönlü bir değişimi ifade eder. Dolayısıyla bu şekilde geniş açıyla bakıldığında, kişisel/kurumsal/bölgesel/ülkesel vs., her ne için kullanılıyorsa onunla ilgili ciddi, köklü ve zamana yayılan bir sürece işaret etmektedir.

Konu özellikle bir yörenin kalkınması olunca, hatıra bir yandan bu sürecin gerektirdiği altyapının-üstyapının uygunluğu gelirken, diğer yandan bunun etkileyeceği kişilerin/kurumların/kesimlerin böylesi bir değişime hazır olup olmaması da gelir. Yani 'kalkınma için ilgili her taraf bu değişime-dönüşüme onay vermekte midir ve gerektiğinde katkı sağlamaya hazır mıdır?' sorularının cevabının olumlu olması gerekir.

Mesele Mardin ölçeğinde ele alındığında, herkes ve her kesim için bu cevabın olumlu olduğunu söylemek belki mümkün olmayacaktır ama çoğunluğun onay verdiği ve katkıya hazır olduğu rahatlıkla ifade edilebilir. Peki, nereden anlaşılabilir bu? Elbette kişilerin yaklaşımından, kurumlar arası koordinasyondan ve iş birliği potansiyelinden...

İşte bu eser de bu çabaların bir nüvesi olarak değerlendirilebilir. Eserin oluşturulma fikri, MAÜKÖK'e ve Mardin'deki sektörel temsilci kuruluşlarla gerçekleştirilen istişare toplantılarına dayanmaktadır. 2022-23 döneminde Mardin Artuklu Üniversitesi akademisyenleri ile çok sayıda toplantıda bir araya gelen kamu, özel ve karma sektör temsilcileri; Mardin'de başta tahıl, tekstil ve turizm olmak üzere tarım, sanayi ve hizmet sektörlerine dair müzakerelerde bulunmuş ve şehrin/bölgenin bu çerçevede yapısal sorunlarını tespit ederek çözümüne yönelik beyin fırtınası mahiyetinde müzakerelerde bulunmuştur.

Eserin sektörler itibarıyla ilk bölümleri bu toplantı çıktılarına dayanmaktadır. Diğer kısımlar ise başta MAÜ akademisyenleri olmak üzere sektörel temsilci kuruluşlardan yazarların katkısı ile oluşturulmuştur. Esere ilişkin kısa bilgiler şöyledir:

- Eser; tarım, sanayi ve hizmet sektörlerine yönelik dörder adet olmak üzere toplamda 12 bölümden oluşmaktadır.
- Her bölümün başında içeriğin daha iyi anlaşılabilmesi için bir içindkiler listesi ve bölümün 'amaçları, bulguları ve teklifleri' Türkçe ve İngilizce dillerinde verilmektedir.
- Eserin sonunda ise Mardin'in seçilmiş bazı sektörel sorunlarına ve ilgili kurumlar itibarıyla çözümlerine dair özet bir dosya yer almaktadır.
- Eserin her bölümünde ya bir saha araştırması ya da bir ekonometrik analiz mevcuttur. Zira amaç, sorunları ilk elden tespit ederek ayakları yere basan çözüm tekliflerinde bulunmaktır.

Eser, elbette bu hâliyle Mardin'in tüm sorunlarına çözüm arayışında değildir. Fakat şehrin/bölgenin tematik bazı sorunlarını ele alarak bunlara yönelik çözüm önerilerine odaklanıyor olması açısından önemli bir adım olduğu da açıktır.

Sıra geldi teşekkür safhasına...

- MAÜKÖK'ün oluşumuna uygun ortam hazırlayan MAÜ Rektörü Prof. Dr. İbrahim Özcoşar'a teşekkür ederim.
- MAÜKÖK'ün ilk Yönetim Kurul Üyeleri Öğr. Gör. Ferhat Demiralp (İletişim ve Bilgi-İşlem); Dr. Öğr. Üyesi Veysi Acıbuca, Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Selim Gülmez (MAÜTAS); Dr. Öğr. Üyesi Ömer Doru, Dr. Öğr. Üyesi Ömer Fazıl Emek (MAÜSAS); Dr. Öğr. Üyesi Şeymus Aykol ve Dr. Öğr. Üyesi İlyas Bayar'a da (MAÜHİS) katkılarından dolayı teşekkürler.
- Kitaba katkıda bulunan bütün yazarlar da bir teşekkürü hak ediyor elbette. Burada özellikle belirtmek gerekir ki, farklı şehirlerden olmalarına rağmen, yazarların Mardin'in kalkınması amaçlı bir yayında buluşmuş olması takdire şayandır.
- Mardin İli/İlçeleri Odalarının/Borsalarının tüm ekip üyelerine, özellikle de şu isimlere basımdaki desteklerinden dolayı şükranlarımı sunarım: KTB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Şahin, Genel Sekreteri Abdulkadir Şahin, Genel Sekreter Yardımcısı Metin Sert; KTSO Yönetim Kurulu Başkanı Mahmut Dünder, Genel Sekreteri Ahmet Aslan, Akreditasyon Sorumlusu Ferhat Dünder; MTSO Yönetim Kurulu Başkanı Hatip Çelik, Genel Sekreteri Çetin Sasa, Akreditasyon Sorumlusu Elif İlhan; NTB Yönetim Kurulu Başkanı Necdet Aktaş, Genel Sekreteri Abdullah Dal, Akreditasyon Sorumlusu Ercan Çelik; NTSO Yönetim Kurulu Başkanı Mahsum Özmen, Genel Sekreteri Abdulkadir Güneş, Akreditasyon Sorumlusu İlhan Özmen.
- Özel teşekkürüm ise her zaman olduğu gibi, bana akademik araştırmacılık ve sosyal girişimcilik ruhunu aşıl原因an Muhterem Babam Mamoste Süleyman Beyefendi'yedir.

Mardin Artuklu Üniversitesi'nin, şehriyle/bölgesiyle her noktasına kadar yakın bağlantılı olması, bu tür çabaların 'kalkınma' sürecine katkı sağlaması ve sayılarının artması temennisiyle...

Leylak-Mardin, 25 Mayıs 2023

Prof. Dr. Mehmet Behzat Ekinci

Mardin Artuklu Üniversitesi (MAÜ), İİBF, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

MAÜ Kamu Özel ve Karma Sektör İş Birliği Koordinatörlüğü (MAÜKÖK) Koordinatörü

TOBB/TEPAV ve Mardin İli/İlçeleri Oda/Borsa Akademik Danışmanı

<http://www.artuklu.edu.tr/akademik-cv/>

<http://www.akademiktisat.net>

[mehmetbehzatekinci\(at\)artuklu.edu.tr](mailto:mehmetbehzatekinci(at)artuklu.edu.tr), [mbekinci\(at\)hotmail.com](mailto:mbekinci(at)hotmail.com)

Introduction

Although 'development' is seen as an economic concept, it also represents social, cultural, political, educational, health, etc. changes as well. Therefore, when viewed from a broad perspective in this way, personal/corporate/regional/national, etc. related to whatever it is used for, it points to a serious, deep-rooted and long-run process.

When it is the development of a region, the suitability of the infrastructure-superstructure required by this process come to mind on the one hand, and whether the people/institutions/sections that will be affected by it are ready for such a change on the other hand. In other words, the answer to the questions 'Do all relevant parties for development approve this change-transformation and are they ready to contribute when necessary?' should be positive.

When the issue is handled on the scale of Mardin, it may not be possible to say that this answer is positive for everyone and every sections, but it can be easily stated that the majority approves and is ready to contribute. So how can this be understood? Of course, from the approach of people, inter-institutional coordination, and cooperation potential...

This work can be considered as a core of these efforts. The idea of preparing such a work is based on MAUKOK and consultation meetings with sectoral representative organisations in Mardin. Public, private, and mixed sector representatives who came together with Mardin Artuklu University academicians in many meetings in the period 2022-23 negotiated on agriculture, industry, and service sectors; especially grain, textile, and tourism, and determined the structural problems of the city/region within this framework and made negotiations as a brainstorm for their solutions.

The first part of the work in terms of sectors are based on the outputs of these meetings. Other parts were prepared with the contribution of authors from sectoral representative organisations, especially MAU academics. Brief information on the book is as follows:

- The book consists of 12 chapters, 4 for each sector namely agriculture, industry, and service.
- At the beginning of each chapter, a table of contents and the titles of 'purposes, findings, and proposals' are given in Turkish and English languages for a better understanding of the theme.
- At the end of the book, there is a brief file on some selected sectoral problems of Mardin and their solutions by relevant institutions as well.
- Each part of the book includes either a field study or an econometric analysis. Because the aim is to identify the problems by first hand and to propose concrete solutions accordingly.

Of course, this book does not seek to solve all problems of Mardin, however, it is obvious that this is a significant step in terms of addressing some thematic problems of the city/region and focusing on their solutions.

Now, it is time to thank...

- I would like to thank MAU Rector Prof. Dr. İbrahim Özçoşar for his assistance in forming MAUKOK.
- I also thank first Board Members of MAUKOK Lect. Ferhat Demiralp (Communication&IT), Assist. Prof. Dr. Veysi Acıbuca, Assist. Prof. Dr. Yavuz Selim Gülmez (MAÜTAS); Assist. Prof. Dr. Ömer Doru, Assist. Prof. Dr. Ömer Fazıl Emek (MAÜSAS); Assist. Prof. Dr. Şeyhmus Aykol, and Assist. Prof. Dr. İlyas Bayar (MAÜHİS) for their contributions.
- Of course, all the authors who contributed to the book deserve thanks. It should especially be noted here that despite the fact that they are from different cities, it is appreciated that the authors met in a publication aimed at the development of Mardin.
- Thanks also to all team members of Mardin Chambers/Commodity Exchanges, especially to the following persons for their support in printing: KTB Chairman Mehmet Şahin, Secretary General Abdulkadir Şahin, Vice Secretary General Metin Sert; KTSO Chairman Mahmut Dünder, Secretary General Ahmet Aslan, Accreditation Coordinator Ferhat Dünder; MTSO Chairman Hatip Çelik, Secretary General Çetin Sasa, Accreditation Coordinator Elif İlhan; NTB Chairman Necdet Aktaş, Secretary General Abdullah Dal, Accreditation Coordinator Ercan Çelik; NTSO Chairman Mahsum Özmen, Secretary General Abdulkadir Güneş, Accreditation Coordinator İlhan Özmen.
- My special thanks, as always, go to my honourable Father Mamoste Süleyman, who instilled in me the spirit of academic research and social entrepreneurship.

With the hope that Mardin Artuklu University is closely connected with its city/region in all aspects and that such efforts will contribute to the 'development' process and increase in number...

Leylak-Mardin, May 25, 2023

Prof. Dr. Mehmet Behzat Ekinci

Economics, FEAS, Mardin Artuklu University (MAU)

Coordinator; MAU Public Private and Mixed Sectors Cooperation Coordinatorship (MAUKOK)

Academic Consultant; TOBB/TEPAV and Mardin Chambers/Commodity Exchanges

<http://www.artuklu.edu.tr/akademik-cv/>

<http://www.akademiktisat.net>

[mehmetbehzatekinci\(at\)artuklu.edu.tr](mailto:mehmetbehzatekinci(at)artuklu.edu.tr), [mbekinci\(at\)hotmail.com](mailto:mbekinci(at)hotmail.com)

Kısım I
Tarım Sektörü

Part I
Agriculture Sector

BÖLÜM 1

Mardin’de Tarım Sektörünün Temel Sorunları ve Potansiyel İş Birliği Alanları

Main Issues and Potential Collaboration Areas of the Agricultural Sector in Mardin

*Veysi Acıbuca*¹
*Yavuz Selim Gülmez*²

İçindekiler

Bölüme ilişkin özet bilgiler

Brief information on the chapter

1. Giriş

2. Literatür Taraması

3. Saha Çalışması

3.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

3.2. Araştırmanın Yöntemi

3.3. Bulgular

3.3.1. Nitel Araştırma ile Ulaşılan Bulgular

3.3.2. Nicel Araştırma ile Ulaşılan Bulgular

4. Değerlendirme ve Sonuç

5. Bibliyografya

6. Anket Formu: Sektörel Sorun ve Potansiyel İş Birliği
Alanları Tespit Formu

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Kızıltepe MYO, Organik Tarım Bölümü, <https://orcid.org/0000-0002-8478-7300>, [veysiacibuca\(at\)artuklu.edu.tr](mailto:veysiacibuca@artuklu.edu.tr)

² Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, <https://orcid.org/0000-0002-9846-596X>, [ysgulmez\(at\)artuklu.edu.tr](mailto:ysgulmez@artuklu.edu.tr)

Bölüme ilişkin özet bilgiler

a) Amaç: Bu bölümün amacı; Mardin ilinde tarım sektörünün temel sorunlarının tespit edilmesi ve Mardin Artuklu Üniversitesi ile iş birliği alanlarının ortaya çıkarılmasıdır.

b) Bulgular: Mardin ilinde tarım üreticilerinin karşılaştığı temel sorunların başında enerji giderlerinin ve diğer girdi maliyetlerinin yüksek olması gelmektedir. Pazarlama, Ar-Ge, markalaşma ve kalifiye eleman yetiştirilmesi gibi alanlardaki sorunlar ise ön plana çıkmaktadır.

c) Teklifler: Katılımcılar, ilde tarım sektörünün sorunlarının Mardin Artuklu Üniversitesi ile yürütülecek iş birlikleri ile çözülebileceğini belirtmektedirler. Bu çerçevede Üniversiteden; sorunların gündemde tutulması, çiftçilerin ve üreticilerin bilinçlendirilmesi, kalifiye eleman temin edilmesi, ihracat desteklerine dair bilgi sağlanması ve alternatif pazar arayışları gibi konularda iş birliği talep etmektedirler.

Brief information on the chapter

a) Aim: This chapter aims to determine the main problems of the agricultural sector in Mardin province and reveals the areas of cooperation with Mardin Artuklu University.

b) Findings: The main problems faced by agricultural producers in Mardin province are the high energy expenses and other input costs. Issues such as marketing, R&D, branding, and training of qualified personnel come to the fore.

c) Proposals: Participants believe that the problems of the agricultural sector in Mardin can be solved through cooperation with Mardin Artuklu University. In this context, they request collaboration from the university on the following issues: keeping the problems on the agenda, raising awareness of the farmers/producers, supplying qualified personnel, informing about export supports, and searching for alternative markets.

1. Giriş

Tarımsal çalışmalar ekonomi bağlamında insanoğlunun gerçekleştirdiği ilk faaliyetler olarak bilinmektedir. Diğer sektörler gibi, tarım da ülkelerin sosyo-ekonomik yapısında pek çok görevler üstlenmektedir. Tarımın üzerine aldığı bu görevler; nüfus ve istihdam açısından sağladığı katkılar; yemeye-içmeye, üretime, millî gelire ve dış satıma sağladığı katkılar, endüstriyel hammadde temini, üretim faktörlerinin iletilmesi ve bölge halkının yaşam tarzı üzerinde etki oluşturması biçiminde açığa çıkmaktadır (Karadaş, 2016; Doğan&Acıbuca, 2019). Türkiye’de tarım kesimi tüm nüfusun %17.7’sini oluşturmakta, istihdamın %19.4’ünü ve gayrisafi yurtiçi hasılanın yaklaşık %6’sını karşılamaktadır (TÜİK, 2021). Sektörel istihdam sayılarına ilişkin birtakım veriler ise Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Sektöre göre istihdam edilenler (bin kişi), 2020-2021

	2021			2020 ⁽¹⁾		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
İstihdam	28 797	19 792	9 005	26 695	18 396	8 299
Tarım	4 948	2 901	2 047	4 737	2 820	1 917
Sanayi	6 143	4 644	1 499	5 482	4 165	1 317
İnşaat	1 777	1 693	84	1 546	1 476	70
Hizmet	15 928	10 553	5 374	14 930	9 934	4 995

Tablodaki rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

(1) Veriler yeni tanım ve kavramlara göre revize edilmiştir.

Kaynak: TÜİK, 2021.

Tablo 1’e bakıldığında 2021 yılında 4 milyon 948 bin kişinin tarım sektöründe, 6 milyon 143 bin kişinin sanayi sektöründe, 1 milyon 777 bin kişinin inşaat sektöründe ve 15 milyon 928 bin kişinin tüm hizmetler sektöründe istihdam edildiği anlaşılmaktadır. Bir önceki yıl ile karşılaştırma yapıldığında ise istihdam edilen kişi sayısının tarım sektöründe 211 bin arttığı görülmektedir (TÜİK, 2021).

Günümüzde tarım kavramı, tarımsal faaliyet şekilleri, kullanılan teknolojiler ve dolayısıyla tarıma bakış açıları hızlı bir şekilde değişmektedir (Yavuz&Dilek, 2019). Son yıllarda başta Covid-19 pandemisi olmak üzere, iklim değişikliğinin olumsuz etkileri, küresel ekonomik sıkıntılar, tahıl üretiminde önde gelen bazı ülkelerin tarım ürünleri ihracatında uyguladığı kotalar (Küçük, 2022) ve bölgesel siyasî sorunlar nedeniyle tarım sektörünün

önemi bir kez daha gündeme gelmiştir. Bu durum tarımsal faaliyetlerde inovasyon sistemlerinin geliştirilmesini zorunlu hâle getirmektedir. İnovasyon sistemi, farklı aktörlerin kırsal kalkınmadaki bireysel veya ortak katkılarına içeren ve tarımsal gelişmeyi tetikleyen bir süreçtir. Artan nüfusun gereksinimlerini karşılamak, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine erişebilmek ve rekabet yeteneğine sahip olmak, inovasyon sisteminin performansı ile doğrudan ilintilidir (Boyacı, 2014).

Bu bölümün temel amacı; Mardin ilinde tarımsal faaliyetlerin sürdürülmesinde üreticilerin, tarıma dayalı sanayi işletmelerinin ve tarım sektörünün diğer paydaşlarının sorunlarının tespit edilmesi ve Mardin Artuklu Üniversitesi ile yapılabilecek iş birliği alanlarının belirlenerek ortaya konulacak inovasyon sistemlerinin sosyal, kurumsal ve ekonomik faydaya dönüşmesini sağlamaktır.

2. Literatür Taraması

Mardin, tarımsal faaliyetler açısından önemli illerden biri olup toplam alanı içinde işlenen tarım arazilerinin payı yaklaşık 315,000 ha'dır. İşlenen tarım arazileri içinde en yüksek payı ise %82.1 ile tarla bitkileri üretimi almaktadır. Meyve alanları %13.7, sebze alanları %2.7 ve nadasa bırakılan alanlar ise %1.5'lik kısmı oluşturmaktadır. Toplam yüz ölçümü içerisinde; çayır mera alanları %8.5, orman alanları %14.3, yerleşim yeri olarak kullanılan alanlar ile tarıma elverişli olup kullanılmayan alanlar ise %30.7 paya sahiptir (TÜİK, 2021). Türkiye'de ve Mardin'de tarla üretimine ilişkin veriler Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Türkiye'de ve Mardin'de tarla ürünleri verileri, 2021

Ürün adı	Türkiye üretimi (ton)	Mardin üretimi (ton)	Mardin / Türkiye
Buğday	17,650,000	680,299	%3.85
Mısır	6,750,000	471,571	%6.99
Arpa	5,750,000	73,650	%1.28
Pamuk (Kütlü)	2,250,000	32,712	%1.45
Mercimek (Kırmızı)	228,000	12,277	%5.38

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2022.

Mardin ilinde yaklaşık olarak 100 adet un, bulgur, makarna, irmik ve mercimek gibi tarıma dayalı sanayi işletmesi olup yıllık ihracat değerleri 1 milyar dolar civarındadır. Yapılan bazı araştırmalarda da ildeki söz konusu tarımsal potansiyeli görmek mümkündür (Kayaoğlu, 2021; Gülmez, 2021; Sun&Gülmez, 2021, Kayaoğlu&Gülmez, 2022).

Aydın (2008), yaptığı çalışmada Mardin ilinin coğrafî, sosyal ve ekonomik yapısı üzerinde durarak, bölgesel dengesizliği azaltmada karşılaşılan sorunları incelemeye çalışmıştır. Burada, Mardin'in ekonomik kalkınmasında tarımın ve sanayinin önemi belirtilerek muhtemel gelişmeler üzerinde durulmuştur.

Acıbuca et al. (2018) bir anket uygulamak suretiyle Mardin ilinde organik tarım yapan üreticilerin sorunlarını araştırmıştır. Burada, üreticilerin en önemli sorunlarının; pazarlama, sözleşmeli üretimin olmaması, kullanılan ilaçların etki etmemesi ve yetiştirme teknikleri konusundaki bilgi eksikliği olduğu belirlenmiştir. Bu bölümde; Mardin'deki tarımsal üreticilerin organik tarımla ilgili önemli sorunlarının olduğu ancak desteklemelerden faydalanma amaçlı organik tarıma devam etmeyi düşündükleri, hastalık ve zararlılarla mücadele konusunda bilgi eksikliklerinin olduğu ve üretim tekniklerini bilmemelerinin de elde ettikleri gelirin düşük olmasına yol açtığı ortaya konulmaktadır. Özellikle sadece bir sorunla karşılaşmaları hâlinde bilgi edinme kaynaklarından faydalanmaları, üreticilere yönelik yayım faaliyetlerinin artırılmasını önemli kılmaktadır.

Dabakoğlu&Bakan (2021) tarafından yürütülen çalışmada, Mardin'de tarım ürünleri ihracatını gerçekleştiren 80 işletme ile görüşülerek ihracat esnasında karşılaştıkları sorunların tespiti hedeflenmiştir. Ulaşılan verilerin analiz edilmesi sonucunda, araştırmaya katılan bireylerin yaşı ve eğitim durumları ile ihracat sorunlarına vermiş oldukları yanıtlar arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda önemli ihracat sorunları arasında; kredi faiz oranlarının yüksekliği, üretim girdi maliyetlerindeki artışlar, ülkedeki siyasî istikrarsızlık, ülkeler arasındaki diplomatik sorunlar, kamu desteklerinin ve teşviklerinin yetersizliği, döviz kurundan kaynaklanan sorunlar ve iç piyasadaki ekonomik belirsizlikler sıralanmaktadır.

Acıbuca (2021), Mardin'deki bulgur işletmecilerinin sorunlarının tespit edilmesi amacıyla yürüttüğü çalışmada, işletmelerin genellikle yurtdışı pazarlara yönelik üretim yaptıklarını ve yurtiçinde başta üretim maliyetleri ve merkezî pazarlara uzak olmak gibi çeşitli nedenlerden dolayı diğer işletme/markalarla rekabet etme düzeylerinin oldukça düşük olduğunu, kendi aralarında ise özellikle Irak pazarında yıkıcı bir rekabetin mevcudiyetini ortaya koymuştur.

3. Saha Çalışması

3.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Son zamanlarda üniversitelerin kuruldukları kentlerle olan ilişkisini ele alan birçok araştırmaya gerek ülkemizde gerekse dünyada sıklıkla rastlanmaktadır. Nitekim üniversiteler; sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri gideren ve kentsel kalkınmaya yardımcı olan aktörlerdendir (Ergun, 2014: 216). Bunun yanı sıra üniversiteler, buldukları kentlerin sanayileri ile iş birliği sağlayarak şehir ve ülke ekonomilerine katkı sağlamaktadırlar. Ayrıca teknoloji transferi, yetişmiş eleman temini, eğitimler ve danışma hizmetleri gibi birçok konuda kuruluşlara hizmet vermektedirler. Üniversitelerin kendi bünyelerinde kurulan ve faaliyet gösteren özel araştırma merkezleri ise kentlerin üstünlüklerini geliştirmeyi ve zayıflıklarını avantaja dönüştürmeyi hedefleyen stratejilerin kurulmasına yardımcı olmaktadır (Çalışkan, 2010: 171).

Bu saha çalışmasının amacı; Mardin'de tarım sektörünün temel sorunlarının tespit edilmesi ve Mardin Artuklu Üniversitesi ile iş birliği alanlarının ortaya çıkarılmasıdır. Buna yönelik olarak öncelikle sorunları tayin edecek olan öncü katılımcılar belirlenmiş, sonrasında ise Mardin'de tarım sektörünün paydaşı olan tüm katılımcılardan toplanan anket verileri analiz edilmiştir. Çalışmanın keşifsel araştırma niteliği taşıması nedeniyle araştırma hipotezleri yerine araştırma sorularına odaklanılmıştır. Bu bağlamda sorular şu şekildedir:

1. Mardin'de tarım sektörünün temel sorunları nelerdir?

2. Mardin'de tarım sektörünün temel sorunlarının çözümüne yönelik Mardin Artuklu Üniversitesi ile potansiyel iş birliği alanları nelerdir?

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma yürütülürken Mardin’de tarım sektörünün temel sorunlarının belirlenmesi ve bunların çözümüne katkı sağlanması amaçlanmıştır. Bu çerçevede, Mardin Artuklu Üniversitesi ile potansiyel iş birliği alanlarının belirlenmesi amacıyla nitel araştırma, katılımcıların tercih düzeylerinin tespit edilmesi içinse nicel araştırma gerçekleştirilmiştir.

Nitel araştırma kısmı, Mardin Artuklu Üniversitesi Kamu Özel ve Karma Sektör İş Birliği Koordinatörlüğü’nün (MAÜKÖK) Tarım Sektörü İş Birliği Alt Kurulu (MAÜTAS) tarafından 11 Ocak 2022 tarihinde gerçekleştirilen tarım sektörünün paydaşlarıyla iş birliği ve istişare toplantısında yürütülmüştür. Mardin Artuklu Üniversitesi’nin Vali Kılıçlar Konferans Salonu’nda düzenlenen toplantıya öncü çiftçiler, işletmeciler ve sivil toplum kuruluş temsilcilerinden oluşan 17 birey katılmıştır. Bu bağlamda Mardin ilinde tarım sektörünün sorunlarının ve Mardin Artuklu Üniversitesi ile iş birliği alanlarının tespitine yönelik açık uçlu sorulardan oluşan anket formları katılımcılar tarafından doldurulmuştur.

Çalışmanın nicel araştırma bölümü ise tespit edilen sorunlara ve iş birliği alanlarına ilişkin bireylerin tercih düzeylerini tespit etmeye yöneliktir. Örneklemin belirlenmesinde ‘tam sayıma dayalı araştırma yöntemi’ benimsenmiş ve 115 katılımcıya ulaşılmıştır. Katılımcılar; oda, borsa, sivil toplum kuruluşlarının yöneticileri, fabrika/işletme sahipleri, yöneticileri ve çiftçiler olmak üzere tarım sektörünün Mardin’de faaliyet gösteren paydaşlarından oluşmaktadır. Bu bağlamda toplam 81 geçerli anket elde edilmiş olup, veriler belirlenen istatistikî yazılımlar aracılığıyla analiz edilmiştir.

3.3. Bulgular

Bu araştırma ile elde edilen bulgular iki başlıkta ele alınmıştır. Öncelikle alanında uzman katılımcılar ile yürütülen nitel çalışma bulgularına, sonrasında ise Mardin’deki çiftçiler, işletmeler vb. tarım sektörü paydaşlarının geneli ile yürütülen nicel çalışma bulgularına değinilmiştir.

3.3.1. Nitel Araştırma ile Ulaşılan Bulgular

Bu bölümde; tarım sektörü adına Mardin'de uzun yıllardır faaliyet sürdüren çiftçi, üretici, fabrika sahibi/yöneticisi vb. olmak üzere alanlarında uzman kişilerin görüşlerinin alınması hedeflenmektedir. Bu bağlamda, 17 uzman katılımcının görüşlerinin tespit edilmesi için açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Buna göre:

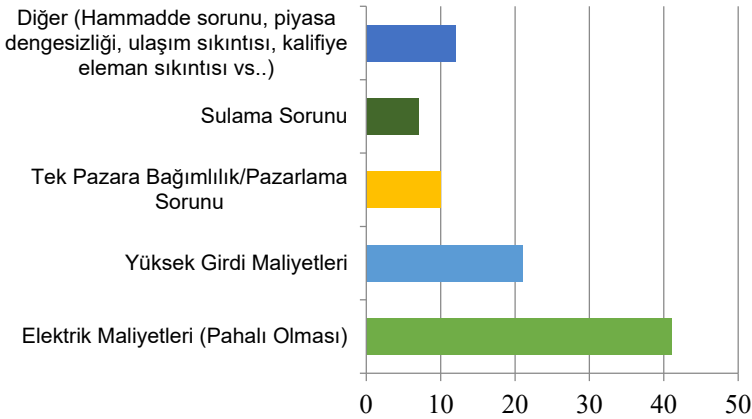
- “Mardin’de tarım sektörünün temel sorunu nedir?” için alınan yanıtlar; elektrik maliyetleri, girdi maliyetleri, tek pazara bağımlılık/pazarlama sorunu, sulama sorunu ve diğer sorunlar (hammadde sorunu, piyasa dengesizliği, ulaşım sıkıntısı, kalifiye eleman sorunu) olmuştur.
- “Mardin’de tarım sektörünün sorunlarının çözümüne yönelik öneriniz nedir?” için alınan yanıtlar; mevcut desteklerin artırılması, tarımsal alanda kullanılan elektriğe devlet desteğinin sağlanması/yeni politikaların üretilmesi, GAP’ın tamamlanması, tohum-mazot-gübre-ilaç fiyatlarının düşürülmesi, çiftçilerin eğitimi ve diğer sorunlar (kooperatifleşme, proje yazma, dönüm bazlı elektrik faturasına geçilmesi vs.) olmuştur.
- “Mardin’de tarım sektörünün sorunlarının çözümüne yönelik Mardin Artuklu Üniversitesi’nden beklentileriniz nelerdir?” için alınan yanıtlar; çiftçinin yanında olması/çiftçiye destek olması/eğitimler vermesi/bilgi paylaşımında bulunması, sorunların devlet gündemine taşınması/aracı olunması, ziraat fakültesinin açılması, ortak çalışma, eğitim ve destek, tohumculuk ve Ar-Ge çalışmaları ve diğer beklentiler (çiftçilere girdi sağlanması, proje ekipleri kurulması, danışmanlık verilmesi vs.) olmuştur.
- “Tarım sektörünün bir paydaşı olarak girişiminizin veya kurumunuzun temel sorunu nedir?” için alınan yanıtlar; girdi maliyetlerinin yüksek olması/gübre-mazot-elektrik-ilaç, devlet/hükümet desteğinin yetersizliği/olmaması, yeni pazar arayışları/pazarlama/ihracat, nitelikli personel sorunu ve diğer sorunlar (kredi temini, hammadde tedariki, kurumsallaşma, sürdürülebilirlik vs.) olmuştur.

- “Tarım sektörünün bir paydaşı olarak girişiminizin veya kurumunuzun bu temel sorununun çözümüne yönelik öneriniz nedir?” için alınan yanıtlar; fiyatların düşürülmesi (mazot-gübre-ilaç-tohum-elektrik), devlet desteklerinin artırılması, eğitimlerin ve ilgili iş birliklerinin olması, insan kaynaklarının güçlendirilmesi, kalifiye personel ile pazar ve ihracat ağının geliştirilmesi ve diğer çözümler (GAP'ın bitirilmesi, bilinçli tarım yapılması, üretim planlaması yapılması vs.) olmuştur.
- “İşletmenizin veya kurumunuzun bu temel sorununun çözümüne yönelik olarak Mardin Artuklu Üniversitesi'nden beklentileriniz nelerdir?” için alınan yanıtlar; sektör sorunlarının ülke gündemine taşınması ve çözümlerinin üretilmesi, üniversiteyle ortak çalışılması ve üniversitenin bilgi birikiminden yararlanılması, çiftçilere ve işletmelere destek sağlanması (eğitimler ve ilgili destekler), üniversitenin sahaya inerek araştırma yapması ve diğer çözümler (eğitim kalitesinin artırılması, tohum geliştirmede ortak projeler yapılması, teknik danışmanlık vs.) olmuştur.
- “Mardin Artuklu Üniversitesi'nin size hangi alanlarda eğitim programı sunmasını talep ediyorsunuz?” için alınan yanıtlar, tarım/gıda üzerine eğitimler; çiftçi bilinçlendirme üzerine eğitimler; pazar çeşitlendirmesine ve ihracata yönelik eğitimler; ziraat ilaç, toprak yapısı ve gübrelemeye yönelik eğitimler ve diğer destekler (proje döngüsü, sulama, kalifiye eleman bulma, teknoparkta şirket kurma vs.) olmuştur.
- “Mardin Artuklu Üniversitesi ile hangi projelerde iş birliği yapmak istersiniz?” için alınan yanıtlar; tarımsal üretim alanında, pazarlama/markalaşma konusunda, çiftçileri bilgilendirme ve diğer iş birliği alanlarında (tohum geliştirme, ıslah, enerji üretimi vs.) olmuştur.
- “Mardin Artuklu Üniversitesi'nin size hangi alanlarda saha çalışması/araştırmalar yapmasını talep ediyorsunuz?” için alınan yanıtlar; tarımsal üretimin geliştirilmesi ve kalitesinin artırılması, toprak analizleri, çiftçilerin/üreticilerin eğitilmesi, pazarlama/Ar-Ge ve diğer araştırmalar olmuştur.

- “Mardin Artuklu Üniversitesi ile başka hangi alanlarda iş birliği yapmak istersiniz?” için alınan yanıtlar; elektrik/enerji, ihracat, GAP sürecinin hızlandırılması, tarımsal Ar-Ge, pazarlama ve üretim konularında ve diğer alanlarda (üretim yönelik projeler, ekonomik iş birliği, markalaşma vs.) iş birliği olmuştur.
- “Kalifiye eleman temini için Mardin Artuklu Üniversitesi’nde hangi bölümün/bölmülerin açılmasını istersiniz?” için alınan yanıtlar ise ziraat fakültesi (ziraat mühendisliği), pazarlama ve dış ticaret, gıda mühendisliği, değirmen ustası yetiştiriciliği ve diğer bölümler (kimya, veterinerlik, otomasyon teknikleri, makine mühendisliği) olmuştur.

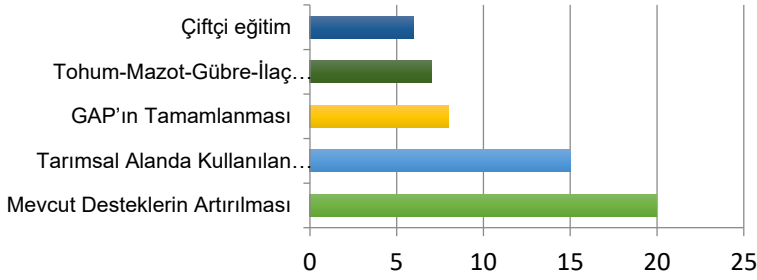
3.3.2. Nicel Araştırma ile Ulaşılan Bulgular

Nicel araştırma bulguları; Mardin ilinde tarım sektörü paydaşlarının potansiyel sorun ve iş birliği alanlarına ilişkin tercih düzeylerini içermektedir.

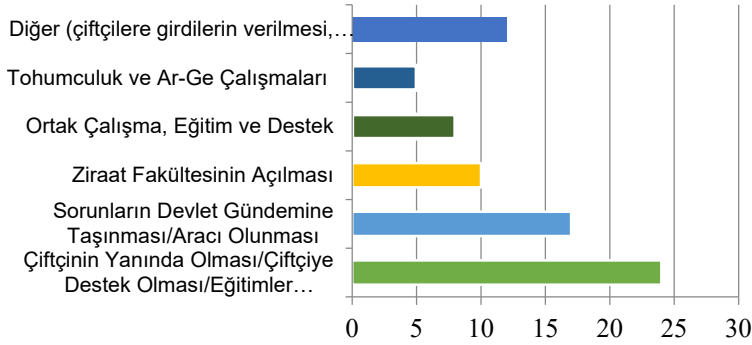
Grafik 1: Paydaşların Mardin’de tarım sektörünün temel sorunlarına yönelik tercih düzeyleri

Paydaşların cevapları incelendiğinde, Mardin’de tarım sektörüne ilişkin enerji ve girdi maliyetlerinin yüksek olması en fazla belirtilen sorunlar olarak tespit edilmiştir. Tarıma dayalı sanayi sektöründe pazar geliştirememesi sorunu ise ön plana çıkmaktadır.

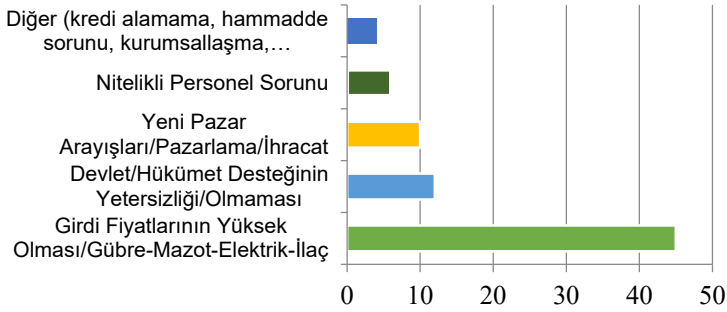
Grafik 2: Paydaşların Mardin'de tarım sektörünün sorunlarının çözümüne yönelik tercih düzeyleri

Katılımcılar, destekleme politikalarının artırılması ile Mardin'de tarım sektörünün sorunlarının çözülebileceğine inanmaktadır. Tarımsal alanda kullanılan elektriğe devlet desteğinin sağlanması/Yeni politikaların oluşturulması ise katılımcılar tarafından yadsınamaz derecede önemli görülmektedir.

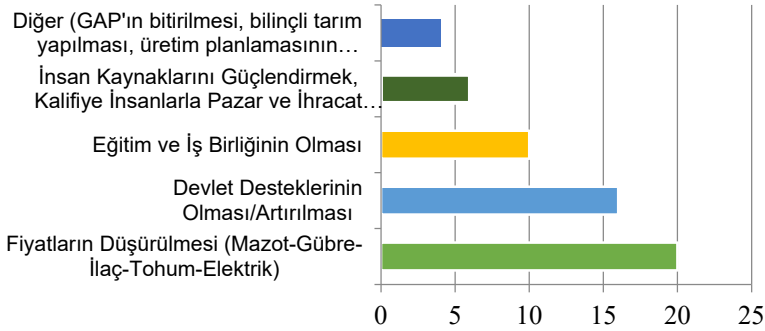
Grafik 3: Paydaşların Mardin'de tarım sektörünün sorunlarının çözümünde Mardin Artuklu Üniversitesi'nden beklentilerine yönelik tercih düzeyleri

Mardin'de tarıma dayalı sanayi sektörünün paydaşı olan araştırma katılımcılarının Mardin Artuklu Üniversitesi'nden temel beklentileri; çiftçi eğitim programlarının düzenlenmesi, sorunların gündeme taşınması ve ziraat fakültesinin açılmasıdır. Ayrıca Ar-Ge ve pazar konusunda ortak çalışma gruplarının kurulmasını da öne sürmektedirler.

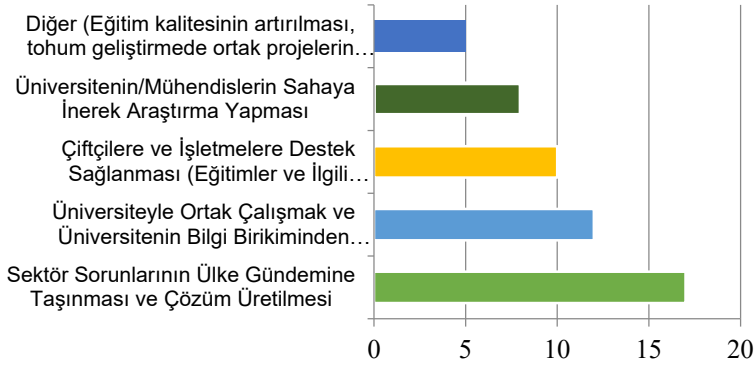
Grafik 4: Katılımcıların Mardin’de tarım sektörünün bir paydaşı olarak girişimlerin veya kuruluşların temel sorunlarına yönelik tercih düzeyleri

Paydaşların en fazla tercih ettiği sorunların başında girdi fiyatlarının yüksek olması ve desteklemelerin yetersiz olması gelmektedir. Nitelikli eleman ve pazar sıkıntısı ise tekrar önemli sorunlar olarak belirtilmiştir.

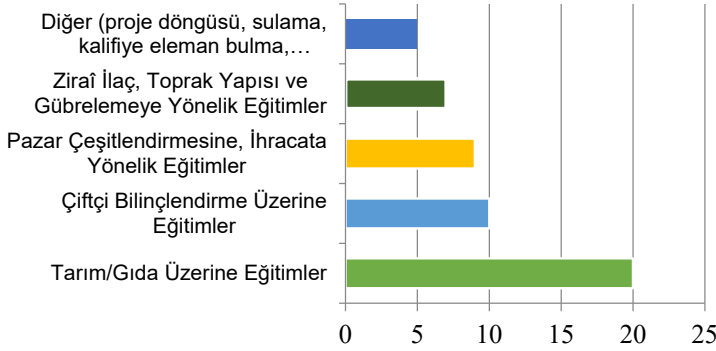
Grafik 5: Katılımcıların Mardin’de tarım sektörünün bir paydaşı olarak girişimlerin veya kuruluşların temel sorunlarının çözümüne yönelik tercih düzeyleri

Mardin’de tarım sektörünün paydaşları olan fabrika, depo, işletme vb. kuruluşların temel sorunlarının çözümünde de destekleme politikalarının artırılması ve girdi fiyatlarının düşürülmesi çözüm olarak ortaya çıkmaktadır. Tarıma dayalı sanayi işletmecileri, kurumsallaşmanın ve pazar ağlarını geliştirmenin de çözüme katkı sağlayacağını belirtmektedir.

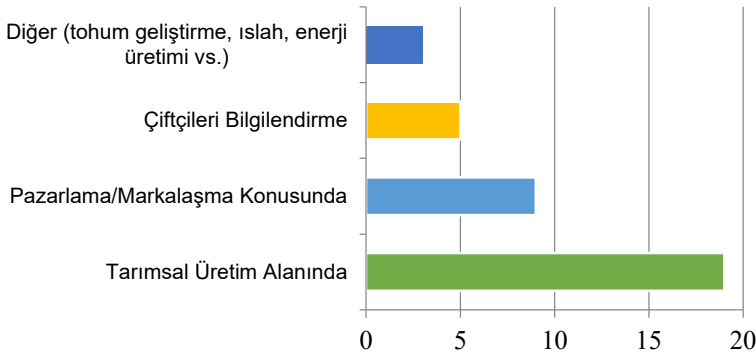
Grafik 6: Katılımcıların Mardin’de tarım sektörünün bir paydaşı olarak girişimlerin veya kuruluşların temel sorunlarının çözümünde Mardin Artuklu Üniversitesi’nden beklentilerine yönelik tercih düzeyleri

Katılımcılar, işletmeleri ile ilgili sorunlarının Mardin Artuklu Üniversitesi tarafından gündeme getirilmesini, üniversitenin çiftçileri eğitmesini ve sahada olmasını belediklerini ifade ederken, ortak çalışma gruplarının oluşturulmasını da önemli görmektedirler.

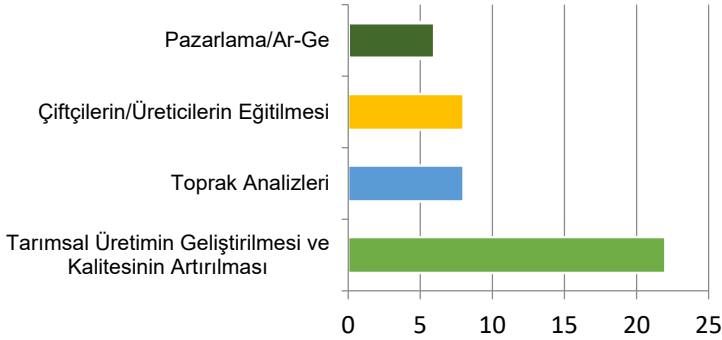
Grafik 7: Paydaşların Mardin Artuklu Üniversitesi tarafından gerçeleştirilecek eğitim programlarının içeriğine ilişkin tercih düzeyleri

Katılımcılar, ürünlerinin veriminin ve kalitesinin artırılması, girdi kullanımı ve bilinçli tarım sistemleri ve işletmelerindeki temel sorunların (proje yazma, kalifiye eleman bulma, pazar çeşitlendirme) çözümüne yönelik eğitimler talep etmektedirler.

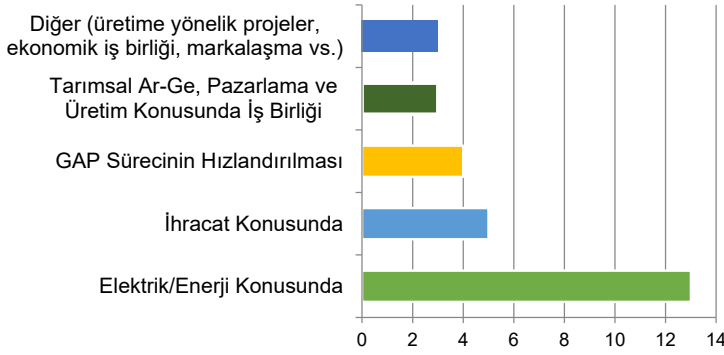
Grafik 8: Paydaşların Mardin Artuklu Üniversitesi ile iş birliği yapılacak proje alanlarına ilişkin tercih düzeyleri

Proje alanlarına ilişkin tercih düzeylerine göre Mardin Artuklu Üniversitesi ile başta tarımsal üretim alanında; sonrasında ise pazarlama, markalaşma, çiftçilerin bilgilendirilmesi, tohum geliştirme, tohum ıslahı konularında iş birliği yapılabileceği ortaya çıkmıştır.

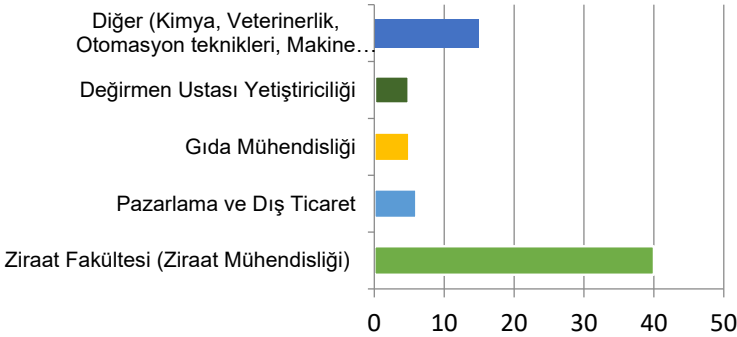
Grafik 9: Paydaşların Mardin Artuklu Üniversitesi'nin saha çalışması/araştırma faaliyetlerini gerçekleştireceği alanlara ilişkin tercih düzeyleri

Mardin ilinde tarımsal üretimin geliştirilmesi, toprak analizlerinin Mardin Artuklu Üniversitesi tarafından yapılması ve çiftçi eğitimlerinin düzenlenmesi, katılımcıların temel talepleri arasında yer almaktadır. Aynı zamanda paydaşlar, kurumsal yapılarını güçlendirecek araştırmaların yapılmasını da istemektedirler.

Grafik 10: Katılımcıların Mardin Artuklu Üniversitesi ile iş birliği yapmayı talep ettikleri farklı alanlara ilişkin tercih düzeyleri

Katılımcılar tarafından Üniversite ile yapılabilecek diğer iş birlikleri; enerji (alternatif enerji kaynakları veya enerji maliyetlerinin düşürülmesi), ihracat ve GAP sürecinin hızlandırılması alanlarında sıralanmaktadır.

Grafik 11: Paydaşların kalifiye eleman temini için Mardin Artuklu Üniversitesi tarafından açılması talep edilen bölümlere ilişkin tercih düzeyleri

Katılımcıların belirgin bir bölümü, Mardin Artuklu Üniversitesi'nde ziraat fakültesi ve tarım ile ilgili bölümlerin açılmasını talep ederken; teşebbüslerinde ve kuruluşlarında faydalı olabileceğini düşündükleri pazarlama, dış ticaret, gıda mühendisliği, değirmencilik ve kimya gibi bölümlerin açılmasını da istemektedirler.

4. Değerlendirme ve Sonuç

Bu bölümün amacı; Mardin ilinde tarım sektörünün temel sorunlarının tespit edilmesi ve Mardin Artuklu Üniversitesi ile iş birliği potansiyelinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu amaçla yürütülen saha çalışmasında, öncelikle alanlarında uzman 17 katılımcı ile nitel araştırma, daha sonra ise 81 katılımcıyla nicel araştırma yapılmıştır.

Mardin ilinde tarım üreticilerinin karşılaştığı temel sorunların başında enerji olmak üzere girdi maliyetlerinin yüksekliği gelmektedir. Tarıma dayalı sınaî işletmeler ve firmalar; Mardin'deki sürdürülebilirliği göz önüne alarak pazarlama, Ar-Ge, markalaşma ve kalifiye eleman yetiştiriciliği gibi sorunları ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar aynı zamanda ilde tarım sektörünün sorunlarının Mardin Artuklu Üniversitesi ile yürütülecek iş birlikleri ile çözülebileceğini belirtmektedirler. Bu çerçevede Üniversiteden temel beklentilerinin; sorunları gündemde tutması ve çiftçilerin/üreticilerin bilinçlendirilmesi hususunda eğitimler düzenlemesi olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bağlamda ortak çalışma gruplarının oluşturulması, markalaşma, kalifiye eleman temini, ihracat desteği ve alternatif pazar arayışları gibi konularda Üniversitenin doğrudan kendilerine yardımcı olabileceğini ifade etmektedirler. Nitekim bu araştırmanın yürütülmesine zemin hazırlayan etken, Mardin Artuklu Üniversitesi'nin sektörel paydaşlar üzerinde oluşturduğu önemli farkındalaktır.

Kentin sanayisine katkı sağlamayı hedefleyen bu tür çabaların artırılması hem bölgemizi hem de ülkemizi geliştirmeye yönelik olumlu ve somut adımlardır. Bu sayede üretimde ve ürünlerde yenilik oluşturulması, üretim hacminin artırılması, verimliliğin yükseltilmesi ve nihayetinde uluslararası rekabet üstünlüğünün elde edilmesi sağlanacaktır.

5. Bibliyografya

- Acıbuca, A. (2021). *Mardin ilindeki bulgur sanayicilerinin mevcut durumu ve geleceğe yönelik beklentileri*. İçinde A. Kayaoğlu (Ed.), Coğrafi işaretli ürünlerin pazarlanması: Mardin Bulguru Örneği (127-140). Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları.
- Acıbuca, V.; Eren, A.; Budak, D. B. (2018). Organik tarımda üreticilerin karşılaştıkları sorunlar (Mardin ili örneği). *Bahri Dağdaş Bitkisel Araştırma Dergisi*, 7(2), 39-46, <https://dergipark.org.tr/pub/bdbad/issue/41359/499990>
- Aydin, A. (2008). İktisadi Açından Bölgesel Dengesizlik: Mardin İli Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 304-312, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6138/82354>
- Boyacı, M. (2014). Ege Bölgesi Tarımsal İnovasyon Sisteminde Kamu Araştırma Kuruluşları ve Ziraat Fakülteleri. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 57(1), 21-38, <https://doi.org/10.20289/zfdergi.575639>
- Çalışkan, Ş. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Harcamalarının Kent Ekonomisine Katkısı: Uşak Üniversitesi Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(31), 169-179.
- Dabakoğlu, M.; Bakan, S. (2021). Tarım Sektörünün İhracat Sorunları: Mardin İli Örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 45, 251-272, <https://doi.org/10.30794/pausbed.793761>
- Doğan, Y.; Acıbuca, V. (2019). *Mardin ilinin tarımsal yapısı*. İçinde A. Kayaoğlu, Ö. Doru (Ed.), Sosyo-Ekonomik Yapısıyla Mardin (195-218). Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları.
- Ergun, C. (2014). Üniversite ve kent ilişkisi üzerine görüşler: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(31), 216-237, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maeuefd/issue/19404/206308>
- Gülmez, Y. S. (2021). *Mardin Bulgurunun Markalaşmasının Önemi*. İçinde A. Kayaoğlu (Ed.), Coğrafi işaretli ürünlerin pazarlanması: Mardin Bulguru Örneği (81-100). Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları.
- Karadaş, K. (2016). Ağrı İli Tarım İşletmelerinde Buğday Üretim Maliyetinin Hesaplanması. *Alinteri Ziraat Bilimler Dergisi*, 31(2), 33-31, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/267329>
- Kayaoğlu, A. (2021). *Coğrafi İşaret Belgesinin Bir Pazarlama Unsuru Olarak Kullanılması: Mardin Bulguru Örneği*. İçinde A. Kayaoğlu (Ed.), Coğrafi işaretli ürünlerin pazarlanması: Mardin Bulguru Örneği (43-80). Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları.

- Kayaoğlu, A.; Gülmez, Y. S. (2022). Determination of Factors Affecting Consumers' Bulgur Consumption Preferences. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 869-885, <https://doi.org/10.18506/anemon.962334>
- Küçük, E. (2022). *Rus Buğdayı 2022'de Rakipsiz*. Dünya Gazetesi, 04 Ocak, <https://www.dunya.com/sektorler/tarim/rus-bugdayi-2022de-rakipsiz-haberi-644872>, E.T.: 05.08.2022.
- Sun, F.; Gülmez, Y. S. (2021). *Mardin Bulgurunun Coğrafi İşaret Belgesi ile Tescillenme Süreci*. İçinde A. Kayaoğlu (Ed.), Coğrafi işaretli ürünlerin pazarlanması: Mardin Bulguru Örneği (157-165). Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları.
- TÜİK. (2021). *İstihdam Verileri*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0%C5%9Fg%C3%BC%C3%BC-%C4%B0statistikleri-2021-45645&dil=1#:~:text=%C4%B0stihdam%C4%B1n%20%55%2C3%C3%BC.ise%20hizmet%20sekt%C3%B6r%C3%BCnde%20yer%20ald%C4%B1>, E.T.: 05.12.2022.
- Yavuz, F.; Dilek, Ş. (2019). *Türkiye tarımına yeniden bakış*. Ankara: SETA Yayınevi, <https://setav.org/assets/uploads/2019/04/137R.pdf>

6. Ek: Anket Formu: Sektörel Sorun ve Potansiyel İş Birliği Alanları Tespit Formu

Adınız-Soyadınız	
Firmanızın/Kurumunuzun Adı / Alanı	
Firmanızın/Kurumunuzun bulunduğu ilçe	
İletişim numaranız	
e-mail adresiniz	
Web site adresiniz	

- 1a) Mardin’de sektörünüzün temel sorunu nedir?
1b) Mardin’de sektörünüzün bu temel sorununun çözümüne yönelik öneriniz nedir?
1c) Mardin’de sektörünüzün bu temel sorununun çözümünde Mardin Artuklu Üniversitesi’nden (MAÜ) beklentiniz nedir?
- 2a) İşletmenizin/Kurumunuzun temel sorunu nedir?
2b) İşletmenizin/Kurumunuzun bu temel sorununun çözümüne yönelik öneriniz nedir?
2c) İşletmenizin/Kurumunuzun bu temel sorununun çözümünde Üniversiteden beklentiniz nedir?
- 3) MAÜ’nün size hangi alanlarda eğitim programı sunmasını talep ediyorsunuz?
- 4) MAÜ ile hangi projelerde iş birliği yapmak istersiniz?
- 5) MAÜ’nün size hangi alanlarda saha çalışması/araştırmalar yapmasını talep ediyorsunuz?
- 6) MAÜ ile başka hangi alanlarda iş birliği yapmak istersiniz?
- 7) Sektörel/kurumsal sorunların ve çözümlerinin müzakere edileceği ‘MAÜ Tarım Platformu’nda yer almak ister misiniz?
Evet Hayır

Mardin'in tarım, sanayi ve hizmet sektörlerindeki tematik bazı sorunlarını ele alan ve bunlara yönelik çözümler geliştiren bu eser, her sektöre ait bir ana kısımda dörder adet olmak üzere toplamda 12 bölümden oluşmaktadır. Her ana kısımda bir bölüm sırasıyla tarım, tekstil ve turizm sektörlerinin temel sorunlarına ve ilgili kurumlarla potansiyel iş birliği imkânlarına yoğunlaşırken, diğer bölümler ise çeşitli tematik sorunları ele alarak çözümlerine odaklanmaktadır.

Eserin her bölümünde ya bir saha araştırması ya da bir ekonometrik analiz mevcuttur. Zira amaç, sorunları ilk elden tespit ederek ayakları yere basan çözüm tekliflerinde bulunmaktır. Elbette Mardin'in her türlü sorununa çözüm bulma iddiası yoktur, fakat bu eserin özellikle bazı yapısal nitelikli meselelere çözümler getirmek suretiyle şehrin ve bölgenin kalkınmasına yönelik önemli bir adım niteliğinde olduğu ifade edilebilir.

This book, dealing with some thematic problems of Mardin in the agriculture, industry, and service sectors and seeking solutions for them, consists of a total of 12 chapters, four of which are in a main section belonging to each sector. In each main section, one chapter focuses on the main problems of the agriculture, textile, and tourism sectors respectively and potential cooperation opportunities with relevant institutions, while other ones focus on various thematic problems and their solutions.

Each part of the book includes either a field study or an econometric analysis. Because the aim is to identify the problems by first hand and to propose concrete solutions accordingly. Of course, there is no claim to find solutions to all kinds of problems of Mardin, but it can be stated that this book is a significant step towards the development of the city and the region, especially by proposing the solutions of some structural issues.

